

Voorwoord	IX
Inleiding	XI
Deel I Inleiding ethiek	1
1 Moraal en ethiek	3
1.1 Moraal	4
1.1.1 Waarden en normen	7
1.1.2 Deugden	8
1.2 Ethiek	9
1.2.1 Cultureel relativisme of universele waarden	10
1.2.2 Vrijheid en verantwoordelijkheid	15
1.2.3 Gelijkheid	22
1.2.4 Rechtvaardigheid	25
1.3 Morele ontwikkeling	29
1.3.1 De theorie van Kohlberg	31
1.3.2 Gilligan	35
1.4 Samenvatting	36
Vragen	37
2 Normatieve theorieën	41
2.1 Teleologische of gevolgenethiek	43
2.2 Deontologische of plichtethiek	46
2.3 Deugdenethiek	50
2.3.1 Zorgzaamheid en zorgethiek	52
2.3.2 Tolerantie	55
2.4 Samenvatting	57
Vragen	58
3 Aan het werk met morele problemen	61
3.1 Ethische gespreksvoering	63
3.2 Open mindedness	64
3.3 Argumentatie en het vermijden van valkuilen	65
3.4 Drie vormen van argumentatie	69
3.5 Samenvatting	71
3.6 Vragen	71
Deel II Beroepsethiek	73
4 Van ethiek naar beroep	75
4.1 Actuele maatschappelijke ontwikkelingen	78
4.1.1 Verschuiving van verzorgingsstaat naar zorgzame samenleving	79
4.1.2 Individualisering en fragmentering	82
4.1.3 Vermaatschappelijking van de zorg	82
4.1.4 Globalisering	83
4.1.5 Technische veranderingen	83
4.2 Sociaalagogische beroepen	84
4.2.1 Nederland: sociaalagogische beroepen	84
4.2.2 Internationaal: social work	88
4.3 Dubbel gebonden	90
4.3.1 Communicatief en strategisch handelen	90
4.3.2 Positie van de sociaalagogische beroepen	92
4.3.3 Legitimatie	93

4.4	Consequenties voor de beroepsethiek	95
	Vragen	95
5	Het beroepcentrale waarde en professionaliteit	99
5.1	Beroepscodes	101
5.2	Centrale waarde	103
	5.2.1 De mens als sociaal wezen	104
	5.2.2 De internationale beroepsorganisatie over de centrale waarde van het beroep social work	106
	5.2.3 De Nederlandse beroepsorganisaties over de centrale waarde van het beroep social work	107
	Vragen	110
5.3	De professionele beroepshouding	111
	5.3.1 Bereidheid om het handelen te legitimeren	111
	5.3.2 Deskundigheid	113
	5.3.3 Betrouwbaarheid	115
	5.3.4 Motivatie	117
	Vragen	118
6	De professionele relatie met de cliënt	121
6.1	Autonomie: respect voor de eigen verantwoordelijkheid	123
	6.1.1 Grenzen aan autonomie	126
	6.1.2 Verstandelijke of psychische beperking	128
	6.1.3 Anderen worden benadeeld	130
	6.1.4 Dwang en drang	133
	Vragen	135
6.2	Transparantie: recht op informatie	137
	6.2.1 Informatie over de mogelijkheden van de instelling	137
	6.2.2 Informatie over de cliënt zelf: het dossier	138
	Vragen	143
6.3	Privacy: recht op geheimhouding	143
	6.3.1 Geheimhouding en de goede naam van het beroep	145
	6.3.2 Geheimhouding over gedrag dat tegen regels ingaat	146
	6.3.3 Argumenten voor en tegen geheimhouding	147
	6.3.5 Geheimhouding en samenwerking	150
	Vragen	152
6.4	Gelijkwaardigheid	153
	6.4.1 Agressie	155
	6.4.2 Seksualiteit en verliefdheid	158
	6.4.3 Grenzen aan gelijkwaardigheid	160
	Vragen	162
6.5	De mens als geheel	164
	Vragen	166
7	De maatschappelijke functie van social work	167
7.1	Tot je recht komen als burger	169
7.2	De rol van social work	169
	7.2.1 Doelen	169
	7.2.2 Naar maatschappelijke empowerment in drie stappen	170
	Vragen	173
8	Samenwerking	175

8.1	Beroep	176
8.2	Samenwerking	178
	8.2.1 Samenwerking met beroepsgenoten	179
	8.2.2 Samenwerking met andere professionals	180
	8.2.3 Samenwerking met vrijwilligers	183
	8.2.4 Ervaringsdeskundigen	185
	8.2.5 Samenwerking als er iets misgaat	186
8.3	Werken in een organisatie	188
	Vragen	190
9	Een stappenplan	193
9.1	De situatie	194
9.2	Morele problemen en dilemma's	195
9.3	Handelingsalternatieven	195
9.4	Belangen	196
	9.4.1 Eigenbelang als egoïsme	196
	9.4.2 Welbegrepen eigenbelang	196
	9.4.3 Belang van anderen	197
	9.4.4 Algemeen belang	197
9.5	Waarden en normen	198
9.6	Beargumenteerde keuze voor een handelingsalternatief	199
9.7	Stappenplan	199
	Bijlagen	203
	Bijlage 1 Voorbeeld van de uitwerking van een stappenplan voor een maatschappelijk werker	204
	Bijlage 2 Voorbeeld van de uitwerking van een stappenplan voor een pedagoog	211
	Bijlage 3 Voorbeeld van de uitwerking van een stappenplan voor een sociaal pedagogisch hulpverlener	218
	Bijlage 4 Voorbeeld van de uitwerking van een stappenplan voor een cultureel werker	224
	Bijlage 5 Beroepscode IFSW/IASSW	230
	Bijlage 6 Beroepscode NVO	234
	Bijlage 7 Beroepscode SPH/SPW	246
	Literatuur	249
	Index	253